

رابطه هوش معنوی، باور به دنیای عادل و سهل‌انگاری اجتماعی

تاریخ دریافت مقاله: ۹۲/۸/۲۹ تاریخ پذیرش مقاله: ۹۲/۱۱/۱۸

نگار فولادی^۱

پرویز صباحی^۲

پروین رفیعی‌نیا^۲

عنایت الله شهیدی^۳

چکیده

مقدمه: هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه هوش معنوی و باور به دنیای عادل با سهل‌انگاری اجتماعی بود.

روش: پژوهش از نوع همبستگی و نمونه شامل ۲۵۰ دانشجوی دانشگاه پیام نور تهران بود که با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند و به پرسشنامه‌های سهل‌انگاری اجتماعی، هوش معنوی و باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران و باور به دنیای عادل عمومی پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تجزیه و تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که بین هوش معنوی و باور به دنیای عادل با سهل‌انگاری اجتماعی رابطه منفی دارد. همچنین، نتایج رگرسیون حاکی بود که باور به دنیای عادل عمومی و هوش معنوی ارتباط با سرچشمه هستی‌قادر به پیش‌بینی سهل‌انگاری اجتماعی کلی، باور به دنیای عادل عمومی بهترین پیش‌بین بی‌تفاوتی و هوش معنوی اتکا به هسته درونی و باور به دنیای عادل برای خود بهترین پیش‌بین توجه به خود هستند.

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج پژوهش می‌توان گفت که با تقویت هوش معنوی و باور به دنیای عادل می‌توان به کاهش سهل‌انگاری اجتماعی کمک کرد.

کلیدواژه‌گان: هوش معنوی، باور به دنیای عادل، سهل‌انگاری اجتماعی

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی عمومی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات سمنان

Nfouladi1@gmail.com

^۲ استادیار دانشگاه سمنان

^۳ دکترای تخصصی روان‌درمانی شناختی-رفتاری

The relationship between Spiritual intelligence, belief in just world and procrastination

Fouladi, N.
Sabahi, P.
Rafieenia, P.
Shahidi, E.

Abstract

Introduction: procrastination by means of leaving works to the future that additional to social and economical issue have individual physical and psychological effects. Individual based on understanding and applying spiritual concepts that called spiritual intelligence have obvious differences. Some people believe that world is a just place and everyone deserve what has happened to them. The purpose of this research was investigate the relationship between spiritual intelligence, belief in just world and social procrastination.

Method: for this purpose 250 person from Tehran Payam-e-Noor University were chosen by random sampling method and answered research questionnaire included Saffarinia social procrastination, Abdollah Zadeh spiritual intelligence, Sutton and Douglas belief in generally just world for self and for others and Dalbert belief in a just world. Data were analyzed with using Stepwise Multiple Regression.

Results: results of Pearson's correlation indicated that there is negative meaningful relationship between spiritual intelligence and social procrastination and belief in a just world and social procrastination. Analysis of regression demonstrated that belief in generally just world and relationship to source of existence of spiritual intelligence can predict total social procrastination, and belief in generally just world can predict indifference procrastination. dependence on internal core of spiritual intelligence and belief in a just world for self can predict inattention procrastination.

Keyword: spiritual intelligence, belief in a just world, social procrastination.

مقدمه

کلمه سهل‌انگاری^۱ به معنای از سر باز کردن و تعویق عمدی در انجام کار می‌باشد. سهل‌انگاری بر انجام فعالیت‌های جایگزین به جای کار اصلی دلالت دارد که با بطالت و تبلی مترادف نیست (اسکونبورگ^۲، ۲۰۰۴؛ به نقل از شمس‌الاحرار، صفاری‌نیا و زارع، ۱۳۹۰). افراد سهل‌انگار به دلیل تنفر از انجام تکلیف، تمایل دارند آن را به تعویق اندازند و در نتیجه به دلیل ناتوانی در انجام تکلیف، خودکارآمدی پایینی دارند (سیمباریان، سیمباریان و ابراهیمی قوام، ۱۳۹۰). تعویق، تمایل به تأخیر اتخاذ یک تصمیم یا تکمیل یک وظیفه است که فشارهای غیرضروری را افزایش می‌دهد (هامپتون^۳، ۲۰۰۵) و به عنوان مشکل تداخل‌کننده در زندگی و اراده و تعهد فرد در انجام وظایف در نظر گرفته می‌شود که باعث افزایش واکنش‌های استرس‌زا و افزایش ویژگی‌ها و احساسات منفی و از دست دادن کنترل شخص بر زندگی خود می‌گردد (شمس‌الاحرار و همکاران، ۱۳۹۰). در واقع، تعویق تمایل رفتاری با عواقب مخرب برای شخص مبتلا به آن است (دوییت^۴ و اسکونبورگ، ۲۰۰۲) و علاوه بر تهدید کردن سلامت جسم و روان فرد، صدمات جبران‌ناپذیر اقتصادی و اجتماعی به بار می‌آورد (آقاتهرانی، ۱۳۸۲).

آینا، بایسی و کاسالون^۵ (۲۰۱۱) معتقدند که عوامل بیرونی سبب به تأخیر انداختن امور توسط افراد می‌شود. تمایل فرد به سهل‌انگاری یکی دیگر از دلایل به تعویق انداختن است (به نقل از نوواریس و دی‌جیوونینازو^۶، ۲۰۱۳). خانواده‌ها نیز نقش مهم و غیرمستقیمی بر تعلل دارند (انوگبزی^۷، ۲۰۰۰؛ به نقل از شمس‌الاحرار و همکاران، ۱۳۹۰). سهل‌انگاری با سایر رفتارها و نتایج نامطلوب از جمله عادات ضعیف مطالعه، اضطراب امتحان، تأخیر در ارائه بموقع کار، ترس از شکست، ترس از مخالفت اجتماعی توسط همسالان، نمرات پایین‌تر، احساس گناه و افسردگی مرتبط است (دوییت و اسکونبورگ، ۲۰۰۲؛ هینری، ۲۰۱۱).

روان‌کاوی و رفتارگرایی در قرن بیستم دو رویکرد غالب در روان‌شناسی بودند و تجربه دینی را نادیده می‌گرفتند، بنابراین مطالعات دین و معنویت کمتر مورد توجه روان‌شناسی قرار گرفت (رجایی، ۱۳۸۹).

ورود واژه و مفهوم هوش معنوی^۸ به ادبیات علمی را باید به زوهار و مارشال^۹ (۲۰۰۰) و ایمونز^۱ ایمونز^۱ (۲۰۰۰) نسبت داد (عسکری وزیری و زارعی متین، ۱۳۹۰). ایمونز (۱۹۹۹) می‌نویسد:

-
- 1 - procrastination
 - 2 - Schouwenburg
 - 3 - Hampton
 - 4 - Dewitte
 - 5 - Aina, Baici & Casalone
 - 6 - Novarese & Di Giovinazzo
 - 7 - Onwuegbuzie
 - 8 - Spiritual Intelligence (SI)
 - 9 - Zohar & Marshall

«هوش معنوی چارچوبی برای شناسایی و سازماندهی مهارت‌ها و توانایی‌های مورد نیاز برای استفاده تطبیقی معنویت است» (آمرام و درایر^۲، ۲۰۰۸). هوش معنوی شامل هدایت و معرفت درونی، حفظ تعادل فکری، آرامش درونی و بیرونی و عملکردی همراه با بصیرت، ملایمت و مهربانی است که سبب توانمندسازی فرد برای رسیدن به رویاهایش می‌شود (باقرپور و عبدالله‌زاده، ۱۳۹۱). مزلو^۳ (۱۹۷۱) و سایر پژوهشگران نظیر ایمونز (۲۰۰۰) و نوبل^۴ (۱۹۸۷، ۲۰۰۰، ۲۰۰۱) بیان داشته‌اند که معنویت یک تعریف ساده نیست و دربرگیرنده پدیده‌های پیچیده شناختی، عاطفی، بیولوژیکی، مذهبی و مؤلفه‌های فرهنگی است که در هر فرهنگ و منطقه‌ای گزارش شده‌اند (ویلیم، گرین و نوبل^۵، ۲۰۱۰). هوش هیجانی و مهارت‌های هوش معنوی از نمرات ضریب هوشی مهم‌ترند (انیماساهون^۶، ۲۰۱۰).

هوش معنوی و هوش هیجانی برای داشتن یک زندگی شاد، بدون استرس و همراه با سلامت جسمی و روانی لازم و ملزوم یکدیگرند (باعزت و شریف‌زاده، ۱۳۹۱). معنویت اثر حفاظتی دارد و علیه استرس عمل می‌کند و موجب برخورداری از سلامت جسمی و روانی، داشتن هدف و معنا در زندگی، امیدواری، خوش‌بینی و بهبود وضعیت روانی فرد می‌شود (بابانظر، عسکری و هنرمند^۷، ۲۰۱۳). ویژگی‌های فردی و شخصیتی افراد نیز می‌تواند در بهره‌مندی بهتر از هوش معنوی و سازگاری و حل مسائل مختلف کمک کننده باشد (زارع، پدرام و شیروانیان، ۱۳۹۱).

در درمان بسیاری از مشکلات روان‌شناختی و جسمی همچون اعتیاد به شمار متخصصان بهداشت و افرادی که باور دارند معنویت راه درمان روان‌رنجوریها و درماندگی‌های روحی آنهاست افزوده می‌شود (ایمونز، ۱۹۹۹؛ به نقل از معلمی، رقیبی و سالاری درگی، ۱۳۸۹).

طبق فرضیه باور به دنیای عادلانه^۸، انسانها به این باور می‌رسند که هر کسی (اعم از خود آنها یا دیگران) در دنیا چیزی را به دست می‌آورد که سزاوار و شایسته آن است. بر اساس چنین مفروضه‌ای، افراد خوب به فرجامی نیک و افراد بد به فرجامی بد می‌رسند (ساتون و داگلاس^۹، ۲۰۰۵؛ کریستوفر، زابل، جونز و مارک^{۱۰}، ۲۰۰۸؛ کالان، شید و اولسون^{۱۱}، ۲۰۰۹؛ مک‌پارلند و ناسن^{۱۲}، ۲۰۱۰؛ به نقل از گل‌پرور و جوادیان، ۱۳۸۹). بر این اساس، عده‌ای باور دارند که در دنیای

-
- 1 - Emmons
 - 2 - Amram & Dryer
 - 3 - Maslow
 - 4 - Noble
 - 5 - William, Green & Noble
 - 6 - Animasahun
 - 7 - Babanazar, Askari & Honarmand
 - 8 - Belief in a Just World (BJW)
 - 9 - Sutton & Douglas
 - 10 - Christopher, Zabel, Jones & Marek
 - 11 - Callan, Shead & Olson
 - 12 - McParland & Knussen

عادلی زندگی می‌کنند و حس اعتماد به نفس و امید نسبت به آینده دارند (لرنر^۱، ۱۹۸۰؛ به نقل از دونات، اوملافت، دالبرت و کمبل^۲، ۲۰۱۲).

از نظر لیکوس، دالبرت و زیگلر^۳ (۱۹۹۶) بین باور به دنیای عادلانه برای خود و باور به دنیای عادلانه برای دیگران می‌توان تمایز قائل شد، یعنی افراد یک بار می‌توانند با توجه به شرایط خود و یک بار با توجه به شرایط دیگران درباره عدالت داوری کنند. این تمایز شناختی توسط تحقیقات متعددی حمایت شده است (به نقل از گل‌پرور و عریضی، ۱۳۸۵؛ گل‌پرور و جوادیان، ۱۳۸۹). با توجه به اهمیت سهل‌انگاری به عنوان یکی از مشکلات زندگی فردی و اجتماعی افراد جامعه و با نظر به اینکه نقش هوش معنوی و باور به دنیای عادل در فرآیند سهل‌انگاری کمتر مورد توجه قرار گرفته‌اند، پژوهش حاضر به بررسی رابطه هوش معنوی و باور به دنیای عادل با سهل‌انگاری اجتماعی در دانشجویان می‌پردازد.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع همبستگی و جامعه آماری آن شامل کلیه دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشگاه پیام نور تهران بود که از میان آنها ۲۵۰ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

برای گردآوری داده‌ها از ابزارهای زیر استفاده شد:

- پرسشنامه سهل‌انگاری اجتماعی صفاری‌نیا (۱۳۹۱): این مقیاس شامل ۲۳ گویه می‌باشد. نمره‌گذاری آن در طیف لیکرت پنج درجه‌ای (هرگز = ۱ تا همیشه = ۵) انجام شده و سوالات ۲ و ۱۲ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. در پژوهش صفاری‌نیا (۱۳۹۱) برای برآورد پایایی پرسشنامه از دو روش دونیمه کردن و محاسبه آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب آلفای کرونباخ مقیاس برابر با ۰/۸۴ گزارش شد. همچنین، جهت بررسی روایی مقیاس از دو روش روایی صوری و روایی سازه استفاده شد و داده‌ها با چرخش واریماکس، تحلیل شده و دو عامل اصلی «بی‌تفاوتی» و «توجه به خود» به دست آمد. ضرایب آلفای کرونباخ عوامل بی‌تفاوتی و توجه به خود به ترتیب برابر با ۰/۷۱ و ۰/۸۲ محاسبه شد که میزان رضایتبخشی است.
- پرسشنامه هوش معنوی عبدالله‌زاده (۱۳۹۰): این پرسشنامه شامل ۲۹ سؤال است. مقدار آلفای کرونباخ آن در پژوهش عبدالله‌زاده (۱۳۹۰) برابر با ۰/۸۹ به دست آمد. عبدالله‌زاده (۱۳۹۰) برای بررسی روایی سازه مقیاس از تحلیل عاملی استفاده کرد که در چرخش به روش

1 - Lerner

2 - Donat, Umlauf, Dalbert & Kamble

3 - Lipkus, Dalbert & Siegler

واریماکس دو عامل «درک و ارتباط با سرچشمه هستی» و «زندگی معنوی با هسته درونی» مشخص شدند.

– پرسشنامه باور به دنیای عادلانه برای خود و پرسشنامه باور به دنیای عادلانه برای دیگران ساتون و داگلاس (۲۰۰۵): این پرسشنامه‌ها بر اساس نظر لیکوس و همکاران (۱۹۹۶) طراحی شده و توسط گل‌پرور و عریضی (۱۳۸۵) ترجمه و اعتباریابی شده‌اند. این دو پرسشنامه هشت سؤالی بر مقیاس پنج درجه‌ای (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) نمره-گذاری می‌شوند. پایایی و روایی این دو پرسشنامه در مطالعات ساتون و داگلاس (۲۰۰۵) در حد قابل قبولی گزارش شده است. ساتون و داگلاس (۲۰۰۵) آلفای کرونباخ پرسشنامه‌های باور به دنیای عادلانه برای خود و دیگران را به ترتیب ۰/۸۲ و ۰/۸۸ گزارش کرده‌اند. در عین حال، روایی سازه پرسشنامه باور به دنیای عادلانه برای خود توسط گل‌پرور و عریضی (۱۳۸۵) با استفاده از تحلیل عاملی بررسی و تک عاملی بودن آن تأیید شده است. همچنین، در تحقیق گل‌پرور و عریضی (۱۳۸۵) برای پرسشنامه باور به دنیای عادلانه برای دیگران ساختار دوعاملی و پایایی آن در حد مطلوبی گزارش شده است.

– پرسشنامه باورهای دنیای عادلانه عمومی دالبرت (۱۹۹۹): این پرسشنامه دارای هفت سؤال است و بر اساس مقیاسهای پنج، شش و هفت درجه‌ای پاسخ داده می‌شود. در پژوهش حاضر از مقیاس پنج درجه‌ای (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) استفاده شده است. گل‌پرور و عریضی (۱۳۸۵) برای اولین بار این پرسشنامه را ترجمه و اعتباریابی کردند. دالبرت و استوبر (۲۰۰۵) پایایی این پرسشنامه را با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۸ گزارش کرده و تک عاملی بودن آن را از طریق تحلیل عاملی تأیید نموده است. پایایی و روایی آن توسط گل‌پرور و عریضی (۱۳۸۵) در حد مطلوب گزارش شده است. سجادیان و گل‌پرور (۱۳۸۵) نیز پایایی آن را ۰/۹ محاسبه کرده‌اند.

یافته‌های پژوهش

شاخصهای توصیفی و ضرایب همبستگی متغیرها در جدول ۱ آورده شده است.

جدول ۱: شاخصهای توصیفی و ضرایب همبستگی باور به دنیای عادل، ابعاد هوش معنوی و سهل-انگاری اجتماعی

متغیرها	میانگین	انحراف معیار	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
سهل‌انگاری اجتماعی بی تفاوتی	۲۵/۸۴	۶/۱۱							
سهل‌انگاری اجتماعی توجه به خود	۳۷/۵۸	۸/۱۰	-.۵۸ ^{***}						
سهل‌انگاری اجتماعی	۵۳/۴۲	۱۲/۶۷	-.۸۵۳ ^{***}	-.۹۱۹ ^{***}					
هوش معنوی اتکا به هسته درونی	۶۶/۹۸	۸/۹۸	-.۲۰۳ ^{***}	-.۱۶۹ ^{**}					
هوش معنوی ارتباط با سرچشمه هستی	۵۱/۳۸	۷/۸۴	-.۱۲۸ ^{**}	-.۱۶۷ ^{**}	-.۴۷۹ ^{**}				
باورهای دنیای عادل عمومی	۲۰/۷۶	۵/۷۲	-.۱۲۹ ^{**}	-.۱۹۵ ^{**}	-.۱۸۷ ^{**}	-.۳۵۶ ^{**}			
باورهای دنیای عادل برای دیگران	۲۴/۰۴	۶/۴۹	-.۰۹۱ ^{**}	-.۱۳۷ ^{**}	-.۱۳۱ ^{**}	-.۳۸۴ ^{**}	-.۲۱۰ ^{**}		
باورهای دنیای عادل برای خود	۲۶/۴۲	۶/۳۱	-.۱۲۷ ^{**}	-.۱۹۴ ^{**}	-.۱۸۵ ^{**}	-.۲۹۳ ^{**}	-.۱۰۲ ^{**}	-.۵۵۰ ^{**}	

* $p < .05$ ** $p < .01$

با توجه به مندرجات جدول ۱، هوش معنوی اتکاء به هسته درونی و باورهای عادلانه عمومی به ترتیب دارای بیشترین و کمترین میانگین هستند (۶۶/۹۸ و ۲۰/۷۶). بین هوش معنوی درک و ارتباط با سرچشمه هستی و اتکاء به هسته درونی و باور به دنیای عادلانه عمومی، برای خود و

دیگران با سهل‌انگاری اجتماعی رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد. همچنین، بین هوش معنوی درک و ارتباط با سرچشمه هستی و باورهای دنیای عادل برای خود و باورهای دنیای عادلانه عمومی با سهل‌انگاری بی‌تفاوتی رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد، اما بین هوش معنوی با اتکاء به هسته درونی و باورهای دنیای عادل برای دیگران با سهل‌انگاری بی‌تفاوتی رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

جهت بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی هوش معنوی و باور به دنیای عادل در سهل‌انگاری اجتماعی از رگرسیون چندگانه استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول ۲ آمده است.

جدول ۲: خلاصه نتایج رگرسیون چندگانه هوش معنوی، باور به دنیای عادل و سهل‌انگاری اجتماعی

گامها	B	بتا	R	مجذور R	سطح معنی‌داری
۱- باور به دنیای عادل عمومی	۰/۴۱۴	۰/۱۸۷	۰/۱۸۷	۰/۰۳۵	۰/۰۰۳
۲- باور به دنیای عادل عمومی و هوش معنوی ارتباط با سرچشمه هستی	۰/۳۴۱	۰/۱۵۴	۰/۲۲۵	۰/۰۵۱	۰/۰۱۷

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که در گام اول باور به دنیای عادل عمومی وارد تحلیل شد که ۳ درصد از واریانس سهل‌انگاری اجتماعی را تبیین می‌کند. در گام دوم با ورود باور به دنیای عادل عمومی و هوش معنوی ارتباط با سرچشمه هستی در مجموع ۵ درصد از واریانس سهل‌انگاری اجتماعی را تبیین می‌کنند. علاوه بر آن، ستون ضریب استاندارد بتا نشان می‌دهد که باور به دنیای عادل عمومی و هوش معنوی ارتباط با سرچشمه هستی به طور معنی‌داری قادر به پیش‌بینی سهل‌انگاری اجتماعی هستند.

جهت بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی باور به دنیای عادل عمومی در سهل‌انگاری اجتماعی بی‌تفاوتی از رگرسیون چندگانه استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳: خلاصه نتایج رگرسیون چندگانه باور به دنیای عادل عمومی و سهل‌انگاری اجتماعی بی‌تفاوتی

گامها	B	بتا	R	مجذور R	سطح معنی‌داری
۱- باور به دنیای عادل عمومی	-۰/۱۳۸	۰/۱۲۹	۰/۱۲۹	۰/۰۱۷	۰/۰۴۱

با توجه به نتایج جدول ۳، باور به دنیای عادل عمومی تقریباً ۲ درصد از واریانس سهل‌انگاری اجتماعی بی‌تفاوتی را تبیین می‌کند. علاوه بر آن، ستون ضریب استاندارد بتا نشان می‌دهد که باور به دنیای عادل عمومی به طور معنی‌داری قادر به پیش‌بینی سهل‌انگاری اجتماعی بی‌تفاوتی است. جهت بررسی نقش پیش‌بینی‌کنندگی هوش معنوی اتکاء به هسته درونی و باور به دنیای عادل برای خود و سهل‌انگاری اجتماعی توجه به خود از رگرسیون چندگانه استفاده شد که خلاصه نتایج آن در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴: خلاصه نتایج رگرسیون چندگانه هوش معنوی اتکاء به هسته درونی و باور به دنیای عادل برای خود و سهل‌انگاری اجتماعی توجه به خود

گامها	B	بتا	R	مجذور R	سطح معنی‌داری
۱- هوش معنوی اتکاء به هسته درونی	-.۰/۱۸۳	-.۰/۲۰۳	۰/۲۰۳	۰/۰۴۱	۰/۰۰۱
۲- هوش معنوی اتکاء به هسته درونی و باور به دنیای عادل برای خود	-.۰/۱۴۴	-.۰/۱۶۰	۰/۲۴۷	۰/۰۶۱	۰/۰۱۴

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد که در گام اول هوش معنوی اتکاء به هسته درونی وارد تحلیل شد که ۴ درصد از واریانس سهل‌انگاری اجتماعی توجه به خود را تبیین می‌کند. در گام دوم با ورود هوش معنوی اتکاء به هسته درونی و باور به دنیای عادل برای خود در مجموع ۶ درصد از واریانس سهل‌انگاری اجتماعی توجه به خود را تبیین می‌کنند. علاوه بر آن، ستون ضریب استاندارد بتا نشان می‌دهد که هوش معنوی اتکاء به هسته درونی و باور به دنیای عادل برای خود به طور معنی‌داری قادر به پیش‌بینی سهل‌انگاری اجتماعی توجه به خود هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش بررسی رابطه هوش معنوی و باور به دنیای عادل با سهل‌انگاری اجتماعی در دانشجویان دانشگاه پیام نور تهران بود. نتایج نشان داد که بین هوش معنوی و سهل‌انگاری اجتماعی و نیز باور به دنیای عادل و سهل‌انگاری اجتماعی رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد، یعنی افزایش باور به دنیای عادل عمومی و هوش معنوی ارتباط با سرچشمه هستی منجر به کاهش سهل‌انگاری اجتماعی می‌شود. همچنین، افزایش باور به دنیای عادل عمومی سبب کاهش سهل-

انگاری بی‌تفاوتی و افزایش هوش معنوی اتکاء به هسته درونی و باور به دنیای عادل برای خود موجب کاهش سهل‌انگاری توجه به خود می‌شود.

تاکنون تحقیقاتی به بررسی این متغیرها با یکدیگر نپرداخته‌اند، اما با مطالعه تعدادی پژوهش‌های درمی‌یابیم که باور به دنیای عادل همانند قراردادی شخصی است که در صورت نیرومندی، رفتار فرد را هدایت می‌کند (گل‌پرور و خاکسار و خیاطیان، ۱۳۸۷). همچنین، نتایج تحقیقات نشان می‌دهد که بسیاری از افراد نیاز شدیدی به درک باور به دنیای عادل دارند (فینبرگ و ویلر، ۲۰۱۱). باور به دنیای عادل با سلامت عمومی (افسردگی، جسمانی‌سازی، اضطراب و بی‌خوابی و نارسایی عملکرد اجتماعی)، رضایت از زندگی، افکار خودکار (افکار غیرمنطقی که تبعات ناامیدکننده‌ای به همراه می‌آورند) و عاطفه مثبت و منفی مرتبط است (گل‌پرور و جوادیان، ۱۳۸۹).

از سوی دیگر، سهل‌انگاری با عوامل محیطی همچون نارضایتی از وضع موجود، احساس عدم مسئولیت در برابر دیگران، لجبازی با دیگران، تلاش برای جلب رضایت همگان، اهمال‌کاری و پرخاشگری انفعالی، همنشینی و دوستی با همکاران، عوامل هوس‌انگیز و سرگرم‌کننده و توقع بیش از حد از دیگران ارتباط دارد (آقاتهرانی، ۱۳۸۲؛ خسروی، ۱۳۸۸).

در تبیین رابطه باور به دنیای عادل و سهل‌انگاری می‌توان گفت کسانی که باور دارند دنیا با هر کسی منصفانه رفتار می‌کند و بر اساس تلاشها و خدماتی که انجام می‌دهند، خود را لایق دریافت پاداش از دنیا می‌دانند، با برنامه‌ریزی بیشتری با زندگی برخورد کرده و کار امروز را به فردا موکول نمی‌کنند و احساس مسئولیت بیشتری نسبت به زندگی خود و دیگران دارند و استرس کمتری را تجربه می‌کنند (دالبرت و استوبر، ۲۰۰۵؛ گل‌پرور و نادری، ۱۳۸۸؛ گل‌پرور و اکبری، ۱۳۸۹).

از تحقیقات می‌توان دریافت کسانی که هوش معنوی بالاتری دارند از سلامت روان و بهزیستی روان‌شناختی بیشتری برخوردارند (احمدیان و واحدی، ۱۳۹۰). در حوزه رفتار شهروندی نیز می‌توان گفت نسبت به سایر افراد بهتر عمل می‌کنند (موسوی، طالب‌زاده نوبریان و شمس‌مورکانی، ۱۳۹۰)، در محیط کار تعهد سازمانی بیشتری دارند (کریمی‌ثانی و احیایی، ۱۳۹۰)، از کیفیت زندگی مطلوب‌تری برخوردارند (سینگ و سینها، ۲۰۱۳) و سازگاری بهتری با محیط خود دارند (حسینیان، قاسم‌زاده و نیکنام، ۱۳۹۰).

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهند که سهل‌انگاری علاوه بر افت عملکرد در محل کار (عبدخدایی، فاتحی و پورغلامی، ۱۳۹۰) با عوامل درونی و روانی چون احساس خودکم‌بینی، کوتاه‌بینی، توقع بیش از حد از خود، پایین بودن آستانه تحمل، کمال‌گرایی و سواس‌گونه، فقدان قاطعیت گناه یا شرمساری، افسردگی و اضطراب (آقاتهرانی، ۱۳۸۲؛ خسروی، ۱۳۸۸) رابطه دارد.

1 - Feinberg & Willer

2 - Singh & Sinha

بدین ترتیب شاید بتوان رابطه هوش معنوی و سهل‌انگاری اجتماعی را چنین تبیین نمود که با توجه به تعریف هوش معنوی و اینکه افراد برخوردار از هوش معنوی بالاتر علاوه بر دارا بودن خودآگاهی و بینش عمیق نسبت به زندگی و هدفدار بودن، سازگاری بیشتر و بهتری نیز با شرایط محیطی خود دارند، بنابراین از مواجهه با مشکلات و وظایف خود همانند افراد اهمال‌کار سر باز نمی‌زنند و ارزش مضاعفی برای انجام کارهایشان قائلند. آنها در قبال زندگی فردی و اجتماعی، متعهدانه‌تر عمل می‌کنند و معمولاً وظایف خود را در وقت مقرر انجام می‌دهند. این یافته با نتایج پژوهش‌های کاردن، برایانت و موس^۱ (۲۰۰۴) و لارنسل، ابل و شوارتز^۲ (۲۰۰۲) همسو است. می‌توان این احتمال را مطرح کرد که این افراد با اجتناب از سهل‌انگاری در پی اجتناب از اضطراب می‌باشند. باور افراد معنویت‌گرا به هدفدار بودن دنیا و زندگی باعث می‌شود برای اهداف خود تلاش کنند و برنامه‌ریزی نمایند.

پیشنهاد می‌شود که رابطه هر یک از متغیرهای مورد مطالعه با سایر متغیرهای شخصیتی، روانی و اجتماعی بررسی شود تا نقش عوامل روانی، شخصیتی و اجتماعی در کنار یکدیگر (در قالب مطالعات چندمتغیری) مشخص گردد. همچنین، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابهی با گروه‌های نمونه دیگر از جمله دانش‌آموزان یا در سایر نقاط کشور انجام شود تا راه برای نتیجه‌گیریهای تعمیم‌پذیر در داخل کشور و انجام مقایسه‌های بین‌فرهنگی باز شود.

منابع

- احمدیان، ریحانه. و واحدی، شهرام. (۱۳۹۰). بررسی روابط ساختاری سبک هویت مذهبی فعالیت مذهبی و بهزیستی روان‌شناختی دانشجویان. اولین کنگره ملی روان‌شناسی اجتماعی ایران (واکاوی بسترهای دینی و زمینه‌های بومی). تهران: مرکز همایش‌های شقایق، ۲-۱ اسفند، ص. ۲۳.
- آقانه‌پور، مرتضی. (۱۳۸۲). اهمال‌کاری (تعطل ورزیدن)؛ بررسی علل، راهکارها و درمان. ادیان و عرفان «معرفت»، ۶۴، ۵۳-۳۸.
- باعزت، فرشته. و شریف‌زاده، حکیمه‌السادات. (۱۳۹۱). رابطه هوش معنوی و هوش هیجانی با استرس شغلی کارکنان دانشگاه. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، ۱۳، ۶۸-۵۵.
- باقرپور، معصومه. و عبدالله‌زاده، حسن. (۱۳۹۱). رابطه بین هوش معنوی و سبک رهبری مدیران مدارس شهرستان گرگان. فصلنامه علمی- پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، ۲، ۹۸-۸۷.

1 - Carden, Bryant & Moss

2 - Laurencelle, Abell & Schwartz

- حسینیان، سیمین. قاسم‌زاده، سوگند. نیکنام، ماندانا. (۱۳۹۰). پیش‌بینی کیفیت زندگی معلمان زن بر اساس متغیرهای هوش هیجانی و هوش معنوی. فصلنامه مشاوره شغلی و سازمانی، ۹، ۶۰-۴۲.
- خسروی، علی‌اکبر. (۱۳۸۸). بررسی رابطه رضایت شغلی کارکنان و اهمال‌کاری آنان در بخش آموزش سازمان توسعه تجارت ایران. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، ۲، ۱۴۱-۱۲۵.
- رجایی، علیرضا. (۱۳۸۹). هوش معنوی: دیدگاهها و چالشها. پژوهشنامه تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد بجنورد، ۲۲، ۵۰-۲۱.
- زارع، حسین، پدرام، احمد. و شیروانیان، الهه. (۱۳۹۱). پیش‌بینی هوش معنوی دانشجویان از روی صفات شخصیتی آنها. تحقیقات علوم رفتاری، ۱، ۶۸-۵۹.
- سیمیریان، کوثر. سیمیریان، قاسم. و ابراهیمی قوام، صغری. (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی آموزش خودکنترلی بر کاهش سهل‌انگاری نوجوانان دختر پایه دوم متوسطه شهر تهران. پژوهشهای روان‌شناسی اجتماعی، ۳، ۳۵-۱۹.
- شمس‌الاحراری، مینا. صفاری‌نیا، مجید. و زارع، حسین. (۱۳۹۰). تأثیر آموزش مهارت‌های غلبه بر سهل‌انگاری بر سهل‌انگاری و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان مقطع ابتدایی. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، ۱۷، ۱۱۷-۱۰۷.
- صفاری‌نیا، مجید. (۱۳۹۱). ساخت و اعتباریابی آزمون سهل‌انگاری اجتماعی در مردان شهر تهران. طرح پژوهشی دانشگاه پیام نور تهران.
- عبدالله‌زاده، حسن. (۱۳۸۸). ساخت و هنجاریابی پرسش‌نامه هوش معنوی. تهران، روان‌سنجی.
- عبدخدایی، محمد سعید. فاتحی، یونس. و پورغلامی، فرزاد. (۱۳۹۰). بررسی رابطه اهمال‌کاری با کمال‌گرایی و خودکارآمدی در بین کارکنان بیمارستان شهر فرشبند. اولین کنگره ملی روان‌شناسی اجتماعی ایران (واکاوای بسترهای دینی و زمینه‌های بومی). تهران: مرکز همایش‌های شقایق، ۲-۱ اسفند، ص. ۱۳۱.
- عسکری وزیری، علی. و زارعی متین، حسن. (۱۳۹۰). هوش معنوی و نقش آن در محیط کار با تأکید بر آموزه‌های دینی. اسلام و پژوهش‌های مدیریتی، ۳، ۹۰-۶۳.
- کریمی ثانی، پرویز. و اخیایی، کبری. (۱۳۹۰). رابطه بین عملکرد خانواده، معنویت و تعهد سازمانی در بین کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شبستر. فصلنامه پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی، ۱، ۲۶-۱۶.
- گل‌پرور، محسن. و اکبری محمد. (۱۳۸۹). نقش ایدئولوژی‌های عدالت و باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه بر عدالت رفتاری، عدالت در ارزیابی و استرس منفی دانشجویان. تحقیقات علوم رفتاری، ۱، ۲۴-۱۱.

- گل‌پرور، محسن. و جوادیان، زهرا. (۱۳۸۹). تمایزات شناختی در باور به دنیای عادلانه در زنان و مردان. فصلنامه شورای فرهنگی اجتماعی زنان، ۵۰، ۱۵۲-۱۲۵.
- گل‌پرور، محسن و جوادی، سارا. (۱۳۸۶). الگوی ارتباطی بین باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران با شاخصهای بهداشت روانی: الگوی معادلات ساختاری. فصلنامه اصول بهداشت روانی، ۳۱ و ۳۲، ۱۰۹-۱۲۲.
- گل‌پرور، محسن. خاکسار، سرور. و خیاطیان، فلور. (۱۳۸۷). رابطه بین باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه با پرخاشگری. فصلنامه روان‌شناسان ایرانی، ۱۸، ۱۳۶-۱۲۷.
- گل‌پرور، محسن و عریضی، حمیدرضا. (۱۳۸۵). اعتباریابی پرسشنامه‌های باورهای دنیای عادلانه برای خود و دیگران. مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان، ۲۵، ۲۱۲-۱۹۳.
- گل‌پرور، محسن. و نادى، محمد علی. (۱۳۸۸). باور به دنیای عادلانه و ناعادلانه، عدالت رفتاری، عدالت در ارزیابی و استرس منفی در مدرسه. پژوهش در سلامت روان‌شناختی، ۲، ۶۲-۵۱.
- معلمی، صدیقه. رقیبی، مهوش. و سالاری درگی، زهره. (۱۳۸۹). مقایسه هوش معنوی و سلامت روان در افراد معتاد و غیرمعتاد. مجله علمی- پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد، ۳، ۲۴۲-۲۳۵.
- موسوی، سید حسین. طالب‌زاده نوبریان، محسن. و شمس مورکانی، غلامرضا. (۱۳۹۰). بررسی رابطه هوش معنوی و رفتار شهروندی سازمانی معلمان دبیرستانهای شهرستان زنجان. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، ۲۲، ۹۴-۶۵.
- Amram, Y., & Dryer, D.C.H. (2008). The integrated Spiritual Intelligence Scale (ISIS): Development and preliminary validation. American Psychological Association, 23, 14-17.
- Animasahun, R.A. (2010). Intelligent quotient, emotional intelligence and spiritual intelligence as correlates of prison adjustment among inmates in Nigeria prisons. Journal of Social Sciences, 22, 121-128.
- Babanazar, L., Askari, P., & Honarmand, M.M. (2013). Spiritual intelligence and happiness for adolescents in high school. Life Science Journal, 9, 2296-2299.
- Carden, R., Bryant, C., & Moss, R. (2004). Locus of control, test anxiety, academic procrastination, and achievement among college students. Psychological Reports, 95, 581-582.
- Dalbert, C. (1999). The world is more just for me than generally: About the Personal Belief in a Just World Scale's validity. Social Justice Research, 12, 79-98.
- Dalbert, C., & Stober, J. (2005). The belief in a just world and distress at school. Social Psychology of Education, 8, 123-135.
- Dewitte, S., & Schouwenburg, H.C. (2002). Procrastination, temptations, and incentives: The struggle between the present and the future in procrastinators and the punctual. European Journal of Personality, 16, 469-489.

- Donat, M., Umlauf, S., Dalbert, C., & Kamble, S.H.V. (2012). Belief in a just world, teacher justice, and bullying behavior. *Aggressive Behavior*, 38, 185-193.
- Feinberg, M., & Willer, R. (2011). Apocalypse soon? Dire messages reduce belief in global warming by contradicting just-world beliefs. *Psychological Science*, 22, 34-38.
- Hampton, A.E. (2005). Locus of control and procrastination. *Psychological Science*, 16, 42-46.
- Henry, P.H. (2011). Procrastination among undergraduate students: Effects of emotional intelligence, school life, self-evaluation, and self-efficacy. *Journal of Educational Research*, 57, 234-240.
- Laurencelle, R.M., Abell, S.C., & Schwartz, D.J. (2002). The relation between intrinsic religious faith and psychological well-being. *International Journal for the Psychology of Religion*, 12, 109-123.
- Novarese, M., & Di Giovinazzo, V. (2013). Promptness and academic performance. *Journal of Educational Research*, 59, 302-310.
- Singh, M.P., & Sinha, J. (2013). Impact of spiritual intelligence on quality of life. *International Journal of Scientific and Research*, 3, 25-29.
- Sutton, R.M., & Douglas, K.M. (2005). Justice for all, or just for me? More evidence of the importance of the self-other distinction in just-world beliefs. *Personality and Individual Differences*, 39, 637-645.
- William, N., Green, W.N., & Noble, K.D. (2010). Fostering spiritual intelligence: Undergraduates' growth in a course about consciousness. *Advanced Development Journal*, 12, 26-48.